

การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

An Applying Buddhist Principles to Improve the Quality Of Life of
the People in Sri Thamasok 1 Community, Tambon Nai Mueang,
Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province

พระครูปลัดกวีวัฒน์

Phrakhrupaladkaweewat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

Email: kaweewat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในกิจกรรมการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน นานๆ ครั้ง ส่วนการนำหลักธรรม ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประชาชนพยายามหลีกเลี่ยง และพยายามละเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดี อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ในด้านการใช้พรหมวิหาร4 ในครอบครัว มีการนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต และหลักฆราวาสธรรม 4 ที่ประชาชนนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของครอบครัวในระดับมาก คือ จากคะแนนสี่จะ ซันติ และทมะ มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ส่วนการใช้หลักทางพระพุทธศาสนา หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 เกี่ยวกับการวางแผนอนาคต และหลักสังคหวัตถุ 4 เกี่ยวกับการผูกใจคน มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ด้านการฝึกกระชับความโกรธหรือความทุกข์ แม่และพ่อจะฝึกกระชับความโกรธหรือความทุกข์ ค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆและญาติ จะมีการฝึกบ้าง ซึ่งความสามารถในการระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้นั้น ด้านแม่และพ่อ สามารถระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้ค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆ และญาติ สามารถระงับความโกรธหรือความทุกข์

ได้ปานกลาง ส่วนด้านลักษณะการบริโภค/อุปโภค และลักษณะการอยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัว จะมีลักษณะค่อนข้างประหยัด

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; การพัฒนาคุณภาพชีวิต; ชุมชนศรีธรรมโศก 1

Abstract

This research aims to study the effect of applying Buddhist principles to the life of the people In Sri Thamasok 1 Community, Tambon Nai Mueang, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. This is the mixed method research. The population was people In Sri Thamasok 1 Community, Tambon Nai Mueang, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. Sampling by purposive random sampling. The instruments for data collection were composed of the questionnaire, in-depth interview, data analysis was carried out by frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation.

The findings were as follows:- The People living in the Sri Thamasok 1 community, Tambon Nai Mueang, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. Have been practicing Buddhism for a long time. That Introduction to using in life People try to avoid and try to ignore bad behavior. At a very high level. In the use of Brahmavihara 4 in the family is used in real life. And religious principles of Brahmavihara 4 that people used as a way to live in the family together cohabitation in the high level as cakha that sacca, Khanti, and Thma have been used quite a lot. That religious principle of Ditthadhammikattha 4 about future planning that Sangahavatthu 4 about the mind it has been used quite a lot. Training for anger or suffering. Mother and father will train the anger or suffering relatively and children and relatives there will be some training. The ability to hold off anger or suffering it. Mother and father, there are quite a few anger or distress, and children and relatives can moderate anger or distress. That the consumption/consumption and the living habits of family members. It looks quite economical.

Keywords: Buddhist Principles; the Development of Quality of life; Sri Thamasok 1 Community

บทนำ

วิถีชีวิตและวิถีคิดของคนไทยนั้นมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งประชาชนในประเทศไทยส่วนใหญ่ล้วนมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีแนวคิดมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น หากย้อนกลับไปสู่ยุคอดีตตั้งแต่สมัยที่ประเทศไทยเริ่มต้นการสร้างบ้านแปลงเมือง (ปฐมพงศ์ โพธิ์ประสิทธิ์ นันท์, 2550) จะพบหลักฐานสำคัญหลายประการที่สะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดประเทศไทย เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น (บันเทิง พาวิจิตร, 2549) ด้วยความที่พระพุทธศาสนา แทรกซึมลึกลงไปถึงแก่นแห่งวิถีการปฏิบัติของคนไทย จึงทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอยู่ยั่งยืนมั่นคงจนถึงปัจจุบัน (กรมการศาสนา, 2547) การเกิดขึ้นของหนังสือไตรภูมิพระร่วงในยุคสุโขทัยนับว่าได้เปิดฉากการถ่ายทอดหลักการที่ช่วยในการกำกับพฤติกรรมของคนในยุคนั้นได้ชัดเจนที่สุด ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนากับสังคมไทย นอกจากงานในเชิงวรรณกรรมแล้ว สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิต ความเป็นไทย ก็คือ งานจิตรกรรมฝาผนัง ตามสถานที่สำคัญต่างๆ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2540)

จากข้อมูลข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า วิถีชีวิตชาวบ้านในสังคมไทย ผูกติดและผูกหล่อเลี้ยงโดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หากแม้ในยามที่เดือดร้อน พระพุทธศาสนาจะเป็นยาดับทุกข์ได้ดีที่สุดของชาวบ้าน การแสดงพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจชีวิตแต่ละวัน จะเห็นว่า เป็นพิธีกรรมที่มีนัยยะที่ได้รับการสนับสนุนเนื้อหาจากอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2534) ปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงให้ประเทศทันสมัยมากยิ่งขึ้น เน้นการนำเอาแนวคิด ทฤษฎีจากตะวันตกมาปรับใช้ก่อให้เกิดการพัฒนาแผนใหม่ ภายใต้การกำหนดเป็นแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางดังกล่าว จะมีแบบแผนการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น แบบแผนในการผลิตแต่เดิมชาวนาทำนาโดยอาศัยแรงงานสัตว์และ แรงงานมนุษย์ แต่ในปัจจุบันชาวนาหันมาทำนาโดยอาศัยเครื่องจักร มีนักวิชาการหลายท่านได้ รับรองประเด็นเรื่องความประณีตของจิตใจคนในปัจจุบันกับในอดีตแตกต่างกัน ในอดีตเนื่องจากวิถีชีวิตสัมพันธ์อยู่กับพิธีกรรม การที่เกี่ยวข้อกับพระพุทธศาสนาและเกี่ยวข้องอยู่กับสัตว์ที่มี บุญคุณ เช่น ควาย เป็นต้น ทำให้คนมีจิตใจประณีตมากกว่าปัจจุบัน ซึ่งชีวิตไปเกี่ยวข้องอยู่กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เห็นเด่นชัดประการหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในด้านศาสนา จากเดิมที่คนสนใจเรื่องการ บวช ถือว่าเป็นกระบวนการทำให้คนเป็นคนอย่างแท้จริง (เดื่อน คำดี, 2548) คนโบราณถือว่าคนที่ยังไม่บวชเป็นคน ดิบ คนที่บวชแล้วเป็นคนสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2551) และยิ่งเชื่อต่อไปว่า การมีลูกชายแล้วได้บวช ถือว่าทำให้พ่อแม่ได้ จับชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ด้วย แต่ในปัจจุบันคนสนใจการบวชน้อยลง ระยะเวลาของการบวชก็ สั้นลง คนส่วนใหญ่บวชเพียง

ระยะเวลาสั้น 5 วัน 7 วัน หรืออย่างมากก็ 15 วัน ดังนั้นช่วงเวลา แห่งการซึมซับหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาของผู้เข้ามาบวชในสมัยนี้ก็น้อยลง ในด้านการดำรงชีวิต ด้วยความเร่งรีบเพราะ ต้องดิ้นรนทำงานแข่งกับเวลา (ชานะ พาซื่อ, 2543) ทำให้วิถีชีวิตเก่าๆ ตื่นตอนเช้า ลุกขึ้นหุง ข้าวใส่บาตรได้สูญหายไปจากชุมชนเมือง และแม้กระทั่งชุมชน ชนบทก็ล้าแล้วแต่อาศัยซื้อ อาหารสำเร็จรูปสำหรับตักบาตร การตระหนักถึงความสำคัญของวัน โคนวันพระก็เลือนหายไป พร้อมกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบดังที่กล่าวมา

ชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยง กระแสการพัฒนาเพื่อให้ ประเทศทันสมัยได้ ผลกระทบจากการพัฒนาแบบทุนนิยมจึงเกิดขึ้น เช่นเดียวกับกับชุมชนอื่น ๆ นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนศรีธรรมโศก 1 แล้ว ทางด้านจิตใจ ชาวบ้านก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ข้อสังเกตที่ ผู้วิจัยพบจากการสัมผัสกับชาวบ้าน ก็ คือ วิถีชีวิตที่รีบเร่งในการทำงานที่แข่งกับเวลาและแข่งกับ คนอื่นๆ แต่ละชีวิตยังดิ้นรนอยู่กับการ ประกอบอาชีพของตนเอง และมีความขัดแย้งระหว่างบุคคลปรากฏให้เห็นอยู่เสมอๆ แต่ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก 1 อยู่ใกล้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งมีพระบรมธาตุ เจดีย์และเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ของชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณ ดังกล่าวโดยเฉพาะคนที่สูงอายุจะยังคงยึดมั่นอยู่กับประเพณีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ยาม ที่ถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ก็จะชักชวนลูกหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อสนธิมิตรสหายเข้า วัด ปฏิบัติธรรม บางครั้งใช้เวลาในการปฏิบัติ 3 วันบ้าง 7 วันบ้าง ซึ่งทางวัดก็ได้อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้

จากเหตุผลทั้งหมดข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการนำหลักพุทธธรรม ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ชาวบ้านสามารถ นำไปใช้ได้ กับวิธีการที่ชาวบ้านใช้อยู่ในปัจจุบัน และผลที่ได้จากการนำหลักธรรมไปใช้ในการ ดำรงชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในกิจกรรมการดำรงชีวิต ของชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าเป็นลำดับขั้นตอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,580 คน ที่เป็นชาวไทยพุทธ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 310 คน ที่เป็นชาวไทยพุทธ ซึ่งได้มาจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางของเครสซี และมอร์แกน โดยกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือประเภทที่จะใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจะใช้ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 310 คน ส่วนการสัมภาษณ์จะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎีและวิทยานิพนธ์ รวมทั้งรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การวิจัย

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นกรอบการวิจัยและนำไปสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
3. เขียนนิยามให้ครอบคลุมเนื้อหาในแต่ละลักษณะที่ต้องการวัด และ สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษา วิจัยโดยการใช้คำถาม 2 ประเภท คือ แบบปลายปิด (Close-Ended) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended)
4. นำเครื่องมือคือ แบบสอบถาม ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง และชัดเจนเหมาะสม ทั้งเนื้อหาสาระและการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม
5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถาม ได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ตรวจสอบความชัดเจน ความถูกต้องของการใช้ภาษา

เพื่อให้แบบสัมภาษณ์ มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล โดยความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นแบบ Face Validity

6. หลังจากผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) ใช้กับประชาชน ในเขตพื้นที่ชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98

7. นำแบบสอบถามที่ได้ทดลองใช้ ไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประสานไปยังประธานชุมชนและประธาน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช ในการจัดเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และมอบให้ผู้ช่วยวิจัยช่วยเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงโดยแจกแบบสอบถามแก่ประชาชนในกลุ่มเป้าหมาย ที่ทางประธานชุมชน ประสานพื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูลให้โดยใช้เวลาเก็บข้อมูล 8 สัปดาห์

3. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้มาจากการค้นคว้าศึกษาและ รวบรวมจากเอกสาร วิชาการรายงาน รวมถึงบทความต่างๆ ซึ่งดำเนินในลักษณะวิจัยเอกสาร ทั้งในเชิงทฤษฎีและแนวคิดรวมทั้งผลการศึกษามีอยู่ในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

3.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาที่หลากหลาย เพิ่มคุณภาพการให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงในพื้นที่เป็นสำคัญ การพูดคุย การสัมภาษณ์กับประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนวิจัย เพื่อให้ได้มา ซึ่งข้อมูลทั่วไป และข้อมูลบุคลากร รวมทั้งพฤติกรรมทัศนคติ แนวคิดต่างๆ โดยแบ่งเป็นกลุ่มตามแบบสัมภาษณ์

4. จากนั้นตรวจสอบข้อมูลและความสมบูรณ์ของเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามความต้องการ

5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากเอกสารวิชาการรายงานและบทความนำมาวิเคราะห์ ในขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัย

2. ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลทั่วไปของบุคคลและเป็นข้อมูลในภาพกว้างวัดองค์ความรู้ ทักษะและพฤติกรรม แนวคิดต่างๆรวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้คนที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนศรีธรรมโศก 1 เป็นคำถามคำตอบเป็นเชิงเหตุผล ที่ได้รับในการพิจารณากลับกรอง จากการสัมภาษณ์ในการให้เหตุผล แรงจูงใจตลอดจนการตัดสินใจ จากคำถาม คำตอบจะเป็นไปโดยธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากความรู้สึกที่แท้จริงถ่ายทอดความรู้ให้แก่งกันและกัน

3. เมื่อได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ของข้อมูลทั้งหมด สร้างคู่มือลงรหัสและนำข้อมูลมาลงรหัส จากนั้นนำข้อมูลที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วไปบันทึกในแผ่นข้อมูล แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้ สำหรับข้อมูลที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ภายหลังจากที่ได้รับแบบสอบถามมาครบตามจำนวนที่ต้องการ แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 310 ชุดมาลงรหัส (Coding) แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับข้อมูลที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะทำการ วิเคราะห์โดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา ไม่ใช่สถิติในการวิเคราะห์ หากแต่ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ ปรากฏการณ์ต่อเรื่องที่ศึกษาโดยกระบวนการสังเคราะห์ทางความคิดของผู้ศึกษา และ เสนอผลการศึกษาโดยวิธีการเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 310 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.90 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 47.10 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 43.55 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 42.90 มีสถานภาพหย่า ร้อยละ 12.90 และมีสถานภาพแยกกันอยู่ ร้อยละ 0.65 ไม่เคยได้รับการศึกษา ร้อยละ 5.48 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 17.74 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10.32 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 17.10 และมีการศึกษาระดับอนุปริญญา/สูงกว่าอนุปริญญา ร้อยละ 49.36 มีความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัวในฐานะ หัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 26.78 ในฐานะภรรยา ร้อยละ 23.55 ในฐานะลูก ร้อยละ 39.35 และในฐานะญาติ/ผู้อาศัย ร้อยละ 10.32 อาชีพรับราชการ ร้อยละ 9.68 อาชีพพนักงานบริษัท ร้อยละ 19.68 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 30.00 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 7.10 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 19.02 และ อาชีพอื่นๆ (นักเรียน-นักศึกษา)

ร้อยละ 14.52 มีสถานที่ทำงาน อยู่ในชุมชน ร้อยละ 71.00 และ มีสถานที่ทำงานอยู่นอกชุมชน ร้อยละ 29.00 มีลักษณะงานที่ทำ เป็นงานชั่วคราว ร้อยละ 31.00 และมีลักษณะงานที่ทำ เป็นงานประจำ ร้อยละ 69.00 มีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านวัสดุไม่ถาวร ร้อยละ 5.16 มีลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านไม้ ร้อยละ 25.81 มีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านโครงสร้างคอนกรีต ร้อยละ 26.77 มีลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านตึก ร้อยละ 17.42 มีลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นห้องแถว/อาคารพาณิชย์ ร้อยละ 14.19 และมีลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นคอนโด/อาคารชุด/แฟลต ร้อยละ 10.65 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุเฉลี่ย 34.19 ปี มีรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน 7,221.52 บาท มีสมาชิกในครอบครัว เฉลี่ย 4.37 คนต่อครัวเรือน และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน เฉลี่ย 15.77 ปี

โดยสรุปจะเห็นได้ว่ากลุ่มประชากรที่ตอบแบบสอบถาม พบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 34.19 ปี มีสถานภาพเป็นโสด มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา/สูงกว่า มีรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน 7,221.52 บาท มีสมาชิกในครอบครัว เฉลี่ย 4.37 คนต่อครัวเรือน และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน เฉลี่ย 15.77 ปี มีความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัวในฐานะลูก มีอาชีพค้าขาย มีสถานที่ทำงาน อยู่ในชุมชน มีลักษณะงานที่ทำเป็นงานประจำ มีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านโครงสร้างคอนกรีต อาศัยอยู่ในพื้นที่ 21ปีขึ้นไป และมีอาชีพรับราชการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังแสดงในตารางที่ 1

การปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	SD	การแปลผล
1. ตักบาตรตอนเช้า	2.21	0.54	ทุกวัน
2. เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรมวันพระ/ฟังเทศน์ทาง สถานีวิทยุ และโทรทัศน์	1.98	0.52	นานๆ ครั้ง
3. ทำบุญทำทาน ถวายสังฆทาน	2.09	0.41	ทุกวัน
4. ไหว้พระสวดมนต์ทำสมาธิก่อนนอน	2.20	0.62	ทุกวัน
5. อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านบทความธรรมะและสื่อ สิ่งพิมพ์	1.97	0.68	นานๆ ครั้ง
6. สนทนาธรรมกับสมาชิกในครอบครัว	1.80	0.67	นานๆ ครั้ง
7. เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	2.24	0.55	ทุกวัน
รวม	2.07	0.57	ทุกวัน

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม มีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ในชีวิตประจำวัน โดยรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับทุกวัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับทุกวัน รองลงมา คือ ตักบาตรตอนเช้า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับทุกวัน ส่วนการสนทนาธรรมกับสมาชิกในครอบครัว มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับนานๆครั้ง ตามลำดับ

**ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน
ในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านใน
ชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังแสดงในตารางที่

328 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2561)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	การแปลผล
1. พฤติกรรมชาวบ้านในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ชาวบ้านควรหลีกเลี่ยง	4.42	1.46	ค่อนข้างมาก
2. พฤติกรรมชาวบ้านในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ชาวบ้านควรละเว้น	4.50	1.38	ค่อนข้างมาก
3. พฤติกรรมชาวบ้านในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ชาวบ้านควรสร้างเสริม	4.70	1.12	มาก
4. การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ภายในครอบครัว	4.90	0.89	จริง
5. การใช้หลักขรรษาธรรม 4 ในการดำเนินชีวิต	4.20	0.83	ค่อนข้างมาก
6. การใช้หลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันภัยประโยชน์ 4 ในการดำเนินชีวิต	4.00	0.77	ค่อนข้างมาก
7. การใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ในการผูกใจคน	3.90	0.71	ค่อนข้างมาก
8. พฤติกรรมการฝึกกระชับความโกรธหรือความทุกข์ของสมาชิกในครอบครัว	3.40	0.93	ฝึกบ้าง
9. ความสามารถในการระงับความโกรธหรือความทุกข์ของสมาชิกในครอบครัว	3.60	0.88	ค่อนข้างมาก
10. เกี่ยวกับลักษณะการใช้สอยในการบริโภค อุปโภค และยานพาหนะ	2.36	0.96	ค่อนข้างประหยัด

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมมีระดับความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับค่อนข้างมาก มีการฝึกกระชับความโกรธหรือความทุกข์ของสมาชิกในครอบครัว และ มีการใช้สอยในการบริโภค อุปโภค และยานพาหนะ ในลักษณะค่อนข้างประหยัด

สรุปผลการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมกับการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จะกล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ และอารมณ์ สามารถจูงใจและผูกใจคนไว้ได้อย่างเหมาะสม ศาสนาไม่ใช่ของที่อยู่กับที่แต่จะอยู่ตรงที่หนึ่งที่ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ยังไม่อพยพไปไหน บุคคลที่เกิดมาในศาสนาใดก็จะนับถือศาสนานั้น และมีความประพฤติกัลยาณกับบุคคลที่นับถือศาสนานั้นๆ ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม โดยเฉพาะหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตซึ่งทุกศาสนามีความสอดคล้องกัน โดยการยึดมั่นในการทำ ความดี ความสอดคล้องกันของหลักธรรมของแต่ละศาสนาทำให้บุคคลเข้าใจกัน อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

หลักธรรมที่ประชาชนสามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันและใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ 1) การทำความดี ละเว้นความชั่ว 2) การพัฒนาตนเองและการพึ่งตนเอง 3) ความยุติธรรม ความเสมอภาพและเสรีภาพ จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติ 4) การเสียสละ มีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสงเคราะห์ซึ่งกันและกันด้วยความเมตตากรุณาไม่ไขว่หวังผลตอบแทน 5) ความอดุสาหะและความพยายาม จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จพร้อมทั้งพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ศาสนาพุทธมีคติเตือนใจว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น หรือหลักคำสอนอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ศาสนาอิสลามมีการละหมาดวันละ 5 ครั้งจึงถือว่าเป็นความพยายามที่จะขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์ 6) ความรักความเมตตา คำสอนทุกศาสนา จะเน้นเรื่องความรักความเมตตา เพราะการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันตินั้น ความรักความเมตตาเป็นสื่อสำคัญอีกทั้งยังเป็นจริยธรรมของศาสนาคริสต์ ในพุทธศาสนาที่มีพุทธศาสนสุภาษิตว่า เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก 7) ความมีคุณธรรมอดทน อดกลั้น การยกย่องเคารพบิดามารดาถือเป็นหลักสำคัญของศาสนาที่ว่าบุพการีเป็นสิ่งควรยกย่องในศาสนา พุทธกล่าวไว้ว่าบิดา มารดาเป็นพระพรหมของลูก และ 8) ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่พูดจา ขยายความ หลีกเลียงอกุศล เว้นอบายมุข สร้างเสริมกุศล ส่งเสริมสัมพันธภาพของสถาบันครอบครัว ยึดหลักธรรมที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตเพื่อความสงบสุข ส่งเสริมการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและการตั้งสติในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในครอบครัว ส่งเสริมการนำหลักขราวาสธรรม 4 มาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของบุคคล และมาใช้ในการทำงาน

สรุป

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันนานๆครั้ง ส่วนการนำหลักธรรม ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประชาชนพยายามหลีกเลี่ยง และพยายามละเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดี อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ในด้านการใช้พรหมวิหาร4 ในครอบครัว มีการนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต และหลักศาสนาหลักฆราวาสธรรม 4 ที่ ประชาชนนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของครอบครัวในระดับมาก คือ จาคะ ส่วนสังขะ ขันติ และทมะ มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ส่วนการใช้หลักทางพระพุทธศาสนาหลักทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ 4 เกี่ยวกับการวางแผนอนาคต และหลักสังคหวัตถุ 4 เกี่ยวกับการผูกใจคน มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ด้านการฝึกระงับความโกรธหรือความทุกข์ แม่และพ่อจะฝึกระงับความโกรธหรือความทุกข์ ค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆและญาติ จะมีการฝึกบ้าง ซึ่งความสามารถในการระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้นั้น ด้านแม่และพ่อ สามารถระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้ค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆ และญาติ สามารถระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้ปานกลาง ส่วนด้านลักษณะการบริโภค/อุปโภค และลักษณะการอยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัว จะมีลักษณะค่อนข้างประหยัด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ ภายในชุมชนศรีธรรมโศก1 มีการใช้ชีวิตส่วนใหญ่เป็นการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งเป็นมนต์เสน่ห์แห่งความสุขบนพื้นฐานความจริง ชาวบ้านชุมชนศรีธรรมโศก1 จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้น้อมนำแนวทางหลัก “ธรรมมาภิบาล” แนวคิดพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวง มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านด้วยการสร้างสรรค์อาชีพ นครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่ง “ธรรม” เมืองต้นแบบแห่งความพอเพียงด้วยการยึดหลัก “ธรรมมาภิบาล” ในการปกครองและดูแลซึ่งกันและกัน ความสวยงามทางความคิดของชาวบ้านชุมชนศรีธรรมโศก 1 ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนาที่ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างมาก และ “ธรรมะ” คือความสงบที่เกิดจากปฏิบัติ รู้ซึ่งอย่างเข้าใจ และน้อมนำไปเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก1 ก็มีการธำรงไว้ซึ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทุกเทศกาลงานบุญ มีกิจกรรมตักบาตรตอนเช้า เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรมวันพระ/ฟังเทศน์ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ ทำบุญทำทาน ถวายสังฆทาน ไหว้พระสวดมนต์ทำสมาธิก่อนนอน อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านบทความธรรมะและสื่อสิ่งพิมพ์ สนทนา

ธรรมกับสมาชิกในครอบครัว และเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นานๆครั้ง จนถึงระดับปฏิบัติทุกวัน

รูปแบบและวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต ของชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการวิจัยพบว่า ชาวบ้านในชุมชนศรีธรรมโศก1 มีรูปแบบและวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ มีการนำหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยมีรูปแบบการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากบิดามารดา บรรพบุรุษ ที่ทำต่อเนื่องกันมาจนกลายเป็นหนึ่งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ที่มีจุดมุ่งหมายคือ เว้นจากการทำชั่วและมุ่งทำความดี มีศีล คือ ข้อห้าม และธรรมะ คือหลักสำหรับเป็นข้อปฏิบัติ หลีกเลียงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอกุศล และมีการสร้างเสริมพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกุศล มีความรัก ความเมตตา การใช้หลักพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ภายในครอบครัว รู้จักการเสียสละ การใช้หลักฆราวาสธรรม 4 คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ในการดำเนินชีวิต มีความอุตสาหะและพัฒนาตนเอง การใช้หลักทิวรรณมิกัตถประโยชน์ 4 คือ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา ในการดำเนินชีวิต การใช้หลักสังคหัตถ์ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2551) ในการผูกใจคน มีการฝึกระงับความโกรธหรือความทุกข์ของสมาชิกใน ครอบครัว คือ พ่อ แม่ ลูกๆ และญาติ มีพฤติกรรมเกี่ยวกับลักษณะการบริโภค/อุปโภค และลักษณะที่อยู่อาศัย โดยไม่ฟุ้งเฟ้อ และค่อนข้างประหยัด ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนศรีธรรมโศก1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ภาครัฐหรือองค์กรต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสังคมควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและการตั้งสติในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน

2) ภาครัฐหรือองค์กรต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสังคมควรส่งเสริมการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในครอบครัว คือ ให้การดูแลคนในครอบครัวให้มีความอบอุ่น ทั้งทางกายและใจอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้ดำรงตนอยู่ในคุณงามความดีตามหลักศาสนาอยู่เสมอปกป้องให้สมาชิกในครอบครัวไม่ให้เกิดไปในทางที่ต่ำทราม เป็นที่พึงในยามที่สมาชิกในครอบครัวเกิดความทุกข์ เมื่อ สมาชิกในครอบครัวพลั้งพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจ มีการให้อภัยและคอยเป็นกำลังใจในยามที่สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้าท้อแท้ คอยส่งเสริมและสนับสนุนด้วย

กำลังทรัพย์ กำลังกาย และกำลังใจ เพื่อความสำเร็จของสมาชิกในครอบครัว ให้ความร่วมมือกับครอบครัวในการทำประโยชน์เพื่อสังคมหรือทำบุญทำกุศล

3) ภาครัฐหรือองค์กรต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสังคมควรส่งเสริมการนำหลักธรรมวาสุธรรม 4 มาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของครอบครัว และมาใช้ในการทำงาน คือ มีความซื่อสัตย์ต่อครอบครัว/อาชีพ/และต่อ บุคคลรอบข้าง มีการข่มจิต/ระงับความโกรธความขัดเคืองที่เข้ามากระทบ มีความอดทนในการประกอบอาชีพ/อดทนต่อสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ และ เสียสละ รู้จักแบ่งปัน อนุเคราะห์คนที่ลำบากกว่า

4) ให้หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรเครือข่ายชุมชน มีการสนับสนุนให้สถาบันครอบครัว สถาบัน การศึกษามีการฝึกปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเกี่ยวกับหลักธรรม หรือกิจกรรมที่สามารถลงมือฝึกปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ตามวิถีทางการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธ

5) จัดเสริมทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมไว้ในหลักสูตรการศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผลวิจัยสามารถแสดงถึงกลุ่มเป้าหมายในบริบทของชุมชนศรีธรรมโศก 1 เท่านั้น หากนำประเด็นวิจัยเดียวกันไปศึกษาในบริบทของจังหวัดอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ ระดับความคิดเห็นที่ได้รับอาจให้ผลแตกต่างจึงเป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจในการนำไปศึกษาต่อไป

2. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีหลากหลาย ทำให้ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถ วิเคราะห์และศึกษาเชื่อมโยงให้เข้ากับหลักธรรมอื่นๆหรือประเด็นความเชื่อมโยงที่ใช้ในการพัฒนาสุขภาพทางด้านจิตใจได้ในกลุ่มของประชาชนสูงวัย ซึ่งอาจทำให้ได้ผลวิจัยที่แตกต่างและมีคุณค่ากับสังคมต่อไป

3. ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในภาพรวมไม่เน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงหรือเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ได้ผลวิจัยเชิงลึกแล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกันเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง: References

- กรมการศาสนา. (2547). *ศาสนพิธี คู่มือทำบุญบำเพ็ญกุศลสำหรับพุทธศาสนิกชน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- Department of Religion. (2004). *The Ordinances: Guide to Make Merit for the Buddhist*. Bangkok: The Religion Press.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2534). *ศาสนา ชีวิต และสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- Adiwathanasit, C. (1991). *Religion, life and Social*. Bangkok: Sukkhapabjai Publishers.
- ชำนาญ พาชี้อ. (2543). *ปรัชญาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Pacua, C. (2000). *Thailand Philosophy*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- เดือน คำดี. (2548). *ศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Kamdee, D. (2003). *Theological*. Bangkok: Kasetsart University.
- บันเทิง พาวิจิตร. (2549). *ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- Pawijit, B. (2006). *The Thailand Tradition, Culture and Beliefs*. Bangkok: Odiensstor.
- ปฐมพงศ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์. (2550). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ถึงรัชกาลที่ 5*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Pothiprasittinan, P. (2007). *History of Buddhism in Thailand from the Sukhothai Period to King Rama 5*. Bangkok: Mahidol University.
- ประชิด สกุนะพัฒน์. (2548). *ประเพณี พิธีกรรมในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- Sagunapattana, P. (2005). *Ritual, Tradition in Buddhism*. Bangkok: Sangdo Published.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- Phradhamapitaka (P.A. Payutto). (1997). *Buddhism in Asia*. Bangkok: Thammasapha.

334 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2561)

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.
(พิมพ์ครั้งที่16). กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์.

Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok:
S.R.Printing mass Product.

